

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

53-1

BRNO 2012

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 53
Volume 53

Číslo 1
Issue 1

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová,
Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Executive Editors, Typography

Alice Del Maschio

Software
Software

Adobe InDesign CS5

Fotografie na obálce
Cover Photography

Prusiek, lok. 25. Hrob č. 22, zlato (viz obr. 6. na str. 78)

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@arub.cz
Internet: <http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html>

Tisk
Print

Azu design s.r.o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250
MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně
Vydáno v Brně roku 2012
Náklad 400 ks

Časopis je na seznamu neinpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.
Copyright ©2012 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

PALEOLIT

PALEOLITHIC

PALÄOLITHIKUM

Bošovice (OKR. VYŠKOV)

„Příděl u háječka“. Mladý paleolit. Sídliště. Povrchový průzkum.

Při povrchové prospekci okolí obce Bošovice byla při jejím jihovýchodním okraji u dřevěného kříže na křižovatce silnice a cyklostezky byla ověřena zmínka v Archivu AÚ AV ČR (NZ č. j. 1505/65 v archivu ARÚ Brno) o paleolitické stanici a současně byla objevena lokalita kultury s moravskou malovanou keramikou (Kuča, Škrdla 2011).

Lokalita je situována v sedle mezi kótami Novosady (350,3 m) a Klouč (342,7 m), které zároveň představuje rozvodí mezi Bošovickým potokem (tj. povodím Litavy) a bezejmennou vodotečí, která se ve Velkých Hostěrádkách vlévá do potoka Hunivky (povodí Trkmanky). Nálezy byly získány v rozsahu nadmořských výšek 318–324 m. Střed zjištěné koncentrace nálezů leží přibližně na geografické souřadnici N49°02.904' E16°50.789' (WGS-84) a zjištěný rozptýl artefaktů má průměr 80 m.

Opakovaným průzkumem byla získána kolekce 9 artefaktů. Artefakty jsou vyrobeny z moravských rohovců, v 6 případech z rohovce typu Krumlovský les, u dvou kusů by se mohlo jednat o rohovec typu Stránská skála a v jednom případě surovina makroskopicky připomíná rohovec typu Boršice. Za pozornost stojí drobné nevydařené jádro (obr. 1:1) a proximální část strmě retušované čepele s připravenou úderovou plochou a se stopou silného impaktu do distálního konce čepele (obr. 1:2; nepodařený rydlový úder?). Kolekci lze obecně přiřadit ke starší fázi mladému paleolitu, na základě strmě retuše snad k aurignacienu.

Průzkum byl proveden v rámci řešení grantového projektu GA AV ČR IAA800010801. Příspěvek byl realizován v souladu s GAČR 404-09-H020, Moravskoslezská škola archeologických doktorandských studií II.

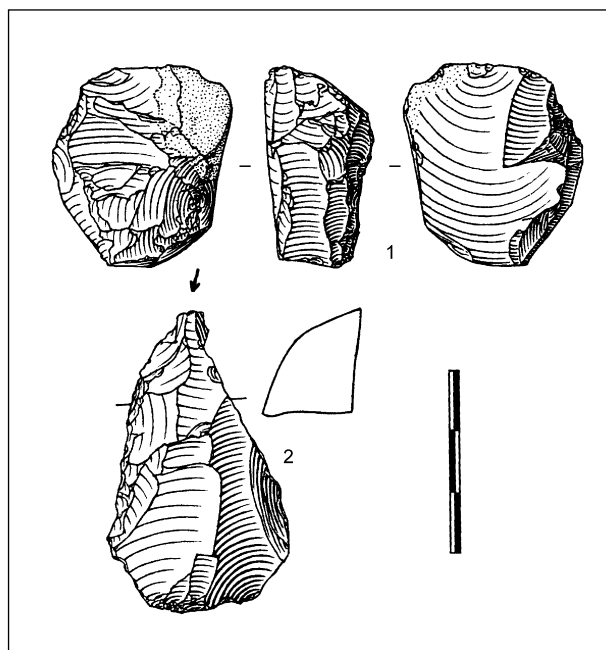
Petr Škrdla, Martin Kuča

Literatura

Kuča, M., Škrdla, P. 2011: Bošovice (okr. Vyškov). *Přehled výzkumů* 52, 159–160.

Resumé

Upper Paleolithic artifacts (Fig. 1) were collected at Bošovice in Příděl u háječka field.

Obr. 1. Bošovice. Vybrané artefakty.

Fig. 1. Bošovice. Selected artifacts.

BRNO (K. Ú. ŠTÝŘICE, OKR. BRNO-MĚSTO).

Štýřice III. Epigravettien. Sídliště. Záchranný výzkum.

V srpnu roku 2011 pokračovaly stavební úpravy parcel 433/1, 641/1, 640/8, 640/17 v ulici Vídeňská, které okrajově zasáhly předem známou archeologickou situaci (akce Archaia Brno o.p.s. A 058/2011 v rámci stavby SO 06 prodloužení horkovodu a SO 15 přípojka horkovodu pro SO 01 „Obytný soubor Brno, Vídeňská, domy A+B“; celkový plán sond viz kapitola středověk).

Konkrétně se jednalo o spodní část proluky mezi okrajem domu čp. 16 a plochou archeologického výzkumu uskutečněného roku 2009 (část plochy čtvercové sítě označené 11/Z – V). V této ploše byla podél chodníku pomocí bagru položena sonda (sondy), do níž měly být položeny nové inženýrské sítě.

Před započítím stavebních prací nebylo vůbec zřejmé, zda se podaří zachytit pleistocenní sedimenty, případně kamennou industrii. Domnívali jsme se totiž, že v uvedených místech bude situace porušena zbytky mnohem mladší zástavby, kterou jsme detekovali již výzkumem v roce 2009. Nakonec se ale po skrytí sedimentů ukázalo,

že stratigrafie byla v místě sond recentně porušena jen okrajově. Kromě toho ale byla část nálezu horizontu poškozena pravěkým objektem, který byl zahloben až do úrovně vrstvy s paleolitickými artefakty.

Metodologie: výzkum paleolitické vrstvy probíhal standardním způsobem: artefakty byly zaměřovány ve 3 koordinátech tak, aby mohly být převedeny do absolutních souřadnic. Sediment byl pečlivě prohlížen (prosíván), aby byly zachyceny i drobné šupiny a zlomky. Byly odebrány jeho vzorky pro pozdější mikromorfologickou analýzu. Místa s hustou koncentrací drobných šupinek byla odebrána na proplavení a zvířecí kosti byly odebrány v blocích i s okolním sedimentem a zpracovány posléze v laboratoři.

Stratigrafie: ve vrchní části mladoviselské spraše, těsně pod holocenním B-horizontem se nacházela kamenná štípaná industrie. Archeologická vrstva se nacházela relativně mělko pod současnou (dochovanou) úrovní povrchu, v hloubce 40–50 cm. Jak již bylo uvedeno, část vrstvy s archeologickými nálezy byla sekundárně porušena pravěkými objekty kultury MMK, místy ale také recentními až sub-recentními zásahy. Přesto se podařilo zachránit a zdokumentovat větší počet kamenné štípané industrie (tab. 1) a pleistocénní osteologický materiál.

čepel s větší částí kůry	1
jednostranná vodící hrana	1
preparační čepel	3
čepel s laterální kůrou	4
cílová čepel	7
rydlový odštěp	2
úštěp s větší částí kůry	3
preparační úštěp	6
cílový úštěp	2
odražená těžná plocha	2
zlomek úštěpu	5
šupina	4
těžené jádro čepelové	3
úštěpové jádro	1
připravené netěžené jádro	1
Σ	45

Tab. 1. Brno-Štýřice III, ulice Vídeňská. Přehled kamenné štípané industrie z výzkumu v roce 2011.

Tab. 1. *Brno-Štýřice III, Vídeňská Street. Overview of chipped stone artefacts from the 2011 excavation.*

Charakter nálezů: celkem bylo vyzvednuto 45 kusů kamenné štípané industrie a 6 fragmentů zvířecích kostí. Industrie byla vyrobena z různých druhů suroviny, nicméně převládá silicit glacienních sedimentů (pazourek) celkově 57,7%, doplněný rohovcem typu Olomučany (11,1%) a spongolitem (13,3%). Minoritně byly přítomen rohovec typu Krumlovský les (6%) a blíže nerozlišená skupina moravských jurských rohovců (8%). Jeden artefakt (2,2%) byl přepálený. Industrie je složena z běžné debitáže, reprezentované čepelí a úštěpy včetně zlomků, šupin, preparačních a reparačních odštěpů, jader

a nástrojů. Převažují čepel nad úštěpy a čepelová jádra. Velmi zajímavé je složení nástrojů, které svým charakterem plně zapadá do charakteru již dříve popsaných lokalit v Brně Štýřicích. V souboru z roku 2011 se totiž vyskytují celkem 4 rydla (hranové, klínové, klínové na přirozené ploše a zlomek jednoho nezdařeného) a jeden vrtáček (obr. 3). Složen je ze dvou částí, přičemž fraktura vykazuje zcela jednoznačné znaky dynamického lomu.

Případná spojitost mezi nově získanou kamennou industrií s předcházejícími nálezy byla ověřována skládkami (remontážemi). Přestože máme dokumentovány skládky artefaktů jak z výzkumu v roce 2009 tak z výzkumu K. Valocha z plochy III i IIIa (rukopis je v přípravě), tyto vždy korespondují s konkrétním místem a nelze je propojit ani mezi sebou navzájem ani s plochou z roku 2011. I to byl jeden z důvodů, proč byly obě polohy vyčleněny jako samostatné (Nerudová – Neruda 2011). Z osteologického materiálu je důležité vyzdvihnout nález fragmentu apikální části spodní čelisti mladého jedince mamuta srstnatého (*Mammuthus primigenius*, det. M. Roblíčková). Přestože byly všechny zvířecí kosti odebírány i s blokem sedimentu a zpracovávány až laboratorně, byly všechny ve velmi špatném stavu a musí být opakovaně konzervovány. Souhrnným zpracováním osteologického materiálu se zabývá M. Roblíčková, podle prvních závěrů se ale zdá, že na obou hlavních plochách bude podle charakteru kompakty dochovaných fragmentů kostí nejspíše dominovat mamut (Roblíčková 2011, 25).

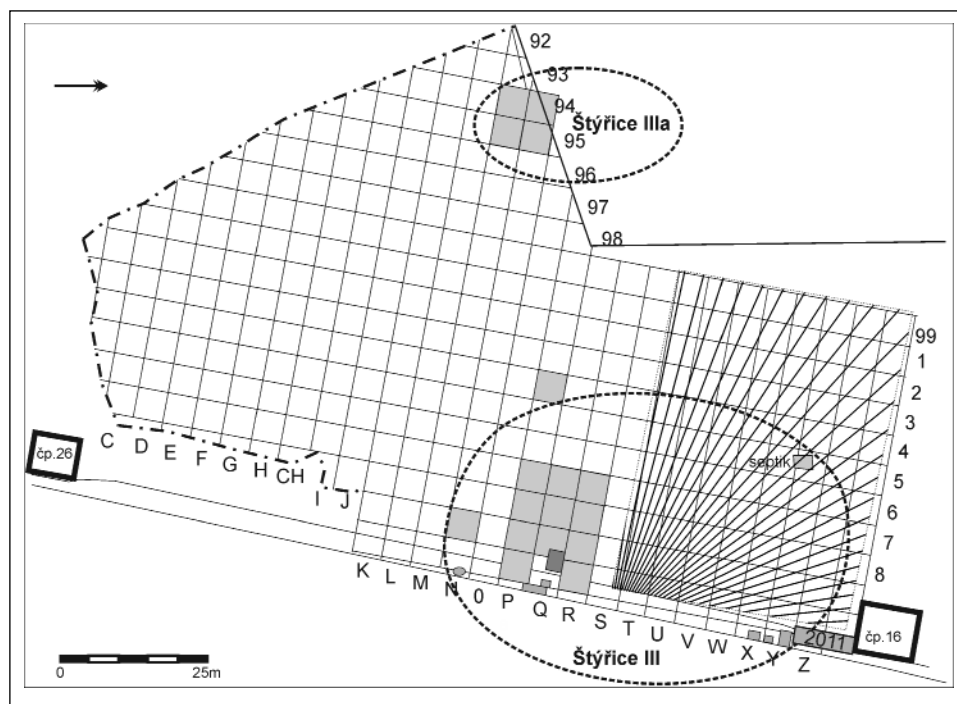
Datování: Přestože se mezi sebou nepodařilo přímo propojit dílčí místa výzkumů, domníváme se, že sektor zkoumaný v roce 2011 můžeme asociovat s již dříve zkoumanou částí epigravettienské lokality, označené jako Brno-Štýřice III (Valoch 1975; Nerudová, Neruda 2011).

Závěr: v roce 2011 byla zkoumána menší část – přesněji východní okraj paleolitické lokality Brno – Štýřice III, která je datovaná do období epigravettien, v absolutní chronologii 14,5 tis. let před dneškem. Pokud máme shrnout celkový „dojem“ který kamenná industrie má, potom je důležité, že každá jednotlivá koncentrace, i každá sonda kopaná K. Valochem, se mezi sebou navzájem liší v podílech druhů surovin. V sondě z roku 2011, která se nacházela nejbližší sondě III K. Valocha a sondě „septik 2009“ nebyla žádná industrie, která by se dala mezi sebou navzájem složit, přestože jsou sondy od sebe vzdáleny pouhých 25 metrů. Naopak společným charakteristickým rysem všech zkoumaných ploch je stěžejní výskyt rydel a rydlových odštěpů, minoritně dochovaná jádra jsou většinou vytěžená a zbylá část industrie reprezentuje spíše negativní výběr. Všechny plochy jakoby sloužily jednomu a témuž účelu – krátkodobé zpracovatelsko/lovecké stanice.

Význam nových nálezů nás utvrzuje v domněnce, o významu a značné plošné rozsáhlosti osídlení lokality v závěru posledního glaciálního maxima. Lokalita navíc zdaleka není v daném místě-mikroregionu Brna-Štýřic osamocená. První nálezy zaznamenal J. Skutil (1930, 1936; nově zhodnotila Nerudová 2010), dále P. Škrdla (Škrdla et al. 2005) i A. Zůbek (in Holub et al. 2005). Místo samo bylo pro paleolitické lovce velice atraktiv-

Obr. 2. Brno-Štýřice, ulice Vídeňská. Celkový plán zkoumané plochy. Bílé čtverce – prozkoumaná plocha, šedě – prokopaná místa s industrií *in situ*, šikmé šrafy - rozsah neprozkoumané plochy.

Fig. 2. Brno-Štýřice, Vídeňská Street. A plan of the investigated area. White squares – investigated surface, grey colour – archaeologically excavated surfaces with *in situ* finds, hatched – not investigated.

ni, jak dokládají jejich opakované návštěvy, pozůstatky zvířat – lovené zvěře a také skladba kamenných nástrojů. Unikátní je i samotná přítomnost mamuta, který byl novými výzkumy opakovaně detekován, neboť v daném období by se mělo jednat o zvíře, které je již na ústupu. Jak bylo zjištěno v roce 2009, tato lokalita zcela určitě pokračuje ve zbylé části stavební parcely, která ještě nebyla uvolněna pro pozemní práce. Teprve až komplexně prozkoumaná plocha umožní celkovou rekonstrukci přírodního prostředí a archeologické situace a její zhodnocení pro význam pravěkého osídlení v místech současného města Brna.

Zdeňka Nerudová

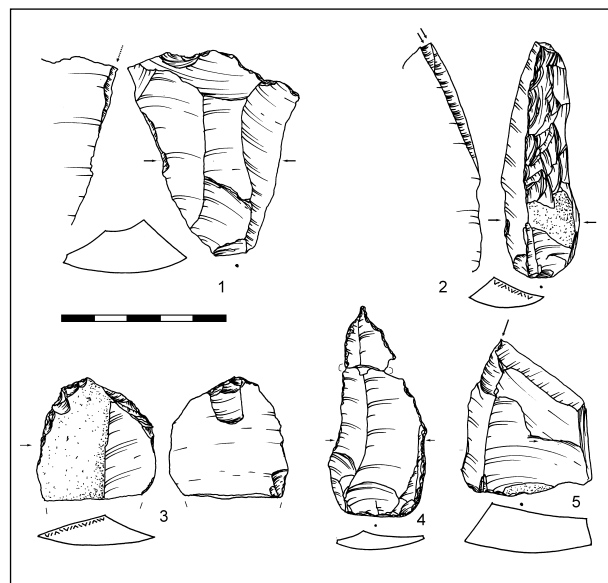
Literatura

- Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Zapletalová, D., Zúbek, A. 2005:** Předběžné výsledky záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 2004. *Přehled výzkumů* 46, 111–169.
- Nerudová, Z. 2010:** Revize paleolitických nálezů z ulice Kamenné (Brno-Štýřice). *Acta Musei Moraviae sci. soc.* 95/2, 3–11.
- Nerudová, Z., Neruda, P. 2011:** Brno (k. ú. Štýřice, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 51, 275–278.
- Roblíčková, M. 2011:** Zvířecí osteologický materiál z lokalit Brno-Štýřice III a Brno-Štýřice IIIa. *Sborník abstrakt*, 17. Kvartér, 25–26. Brno.
- Skutil, J. 1932:** Zpráva o nové paleolitické stanici v Brně, objevené roku 1929. *Časopis Moravského Musea* 26/27 (1929–1930, 436–440.
- Skutil, J. 1936:** Übersicht der Mährischer Paläolithische Funde. *Šwiatovit* 16 (1934/35), 47–78.
- Škrdla, P., Nývltová Fišáková, M., Sedláčková, L., Zapletalová, D. 2005:** Brno (k. ú. Štýřice, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 46, 173–177.

Valoch, K. 1975: Paleolitická stanice v Koněvově ulici v Brně. *Archeologické rozhledy* 27, 3–17.

Resumé

In 2011 the rescue excavation at Brno-Štýřice III (Vídeňská Street) was continued. Construction activities impinged on only a small part of the Palaeolithic site (on the Figure 1 marked by 2011). Despite the limited excavation area, we recovered an important collection of chipped stone artefacts (see Tab. 1) and several poorly preserved animal bones. The blades and blade cores prevail within the lithic industry. The tools include burins (Fig. 3) and one borer with a dynamic fracture.

Obr. 3. Brno-Štýřice III, ulice Vídeňská. Nástroje z výzkumu v roce 2011.

Fig. 3. Brno-Štýřice III, Vídeňská Street. Tools from the 2011 excavation.

Stratigraphically, the industry was excavated from the upper part of a loess underlying a Holocene soil. This soil had a deleterious effect on the condition of the bones. On the basis of a preliminary determination, only *Mammuthus primigenius* bone fragments are present. The prevailing raw material is erratic flint (57,7%), supplemented by Olomučany-type chert (11,1%) and Cretaceous spongolite chert (13,3%).

BUKOVANY (OKR. OLMOUC)

„Deštník“. Mladý paleolit. Ojedinelý nález. Povrchový průzkum.

Přibližně 250 m jihozápadně kóty 288,2 m, v nadmořské výšce 285 m byl nalezen zlomek čepele vyrobené ze silicitu severské provenience. Nález lze orientačně přiřadit k starší až střední fázi mladého paleolitu. Geografická souřadnice místa nálezu je N49°36.370' E17°21.296' (WGS-84). Nález rozšiřuje poměrně intenzivní paleolitické osídlení na katastru sousedního Droždína, které souhrnně popsala Z. Trňáčková (1967).

Petr Škrdla

Literatura

Trňáčková, Z. 1967: *Paleolitické nálezy z Droždína u Olomouce*, Práce odboru společenských věd Vlastivědného ústavu v Olomouci 16. Olomouc.

Resumé

An isolated artifact was found at Bukovany, Deštník field.

DUB NAD MORAVOU (OKR. OLMOUC)

„Husovo pole“. Mladý paleolit. Ojedinelý nález. Povrchový sběr.

Na podzim roku 2011 byl při povrchovém sběru nalezen drobný patinovaný úštěp. Místo nálezu se nachází jihovýchodně od kóty 232,4 a zpětně bylo zaměřeno souřadnicemi 49°29'27.828'' N; 017°15'16.072'' (WGS-84). Trať Husovo pole se nachází na temeni mírného návrší Tučapská skalka nad nepatrně zvlněnou krajinou podél pravého břehu Moravy západně od místní části Tučapy.

Miroslav Daňhel

Resumé

An isolated flake dating to the Upper Paleolithic was found in Dub nad Moravou (at Tučapy - „Husovo pole“).

KOJATICE (OKR. TŘEBÍČ)

„Smilová“. Pozdní paleolit. Ojedinelý nález. Povrchový průzkum.

U obce Kojatice na Jemnicku byly na výrazném návrší „Smilův kopec“, v rámci systematického průzkumu

mikroregionu, objeveny dva paleolitické artefakty. Přesným místem nálezu je polní trať „Smilová“, která tvoří JV část již výše zmíněného, jinak zcela zalesněného návrší. Tato výrazná poloha, jež dosahuje nadmořské výšky až 505 m, je vzdálena zhruba 1,1 km SSV od centra obce (49°00'32.05"N, 15°42'17.61"E, WGS 84). Z geomorfologického hlediska spadá tato přírodní dominanta do Bítovské pahorkatiny, přesněji do jejího severního okrsku Dešovská pahorkatina (Demek, Mackovčín eds. 2006, 70, 118). Geologické podloží je tvořeno především rulami a migmatity moldanubika (Demek, Mackovčín eds. 2006, 118). Oba artefakty byly nalezeny společně s mladší postpaleolitickou industrií na hraně návrší, přecházející v pozvolný svah, pod kterým protéká bezejmenná vodoteč.

Po technologické stránce se jedná o jeden preparační a jeden drobný cílový úštěp. Na jednom z nich byla determinována i nevýrazná laterální retuš. Vzhledem k silné patině u jednoho z artefaktů nebylo možné přesněji určit surovinu, ze které byl vyroben. U druhého, mírněji patinovaného artefaktu, byla surovina určena jako rohovec typu Krumlovský les, varieta II. Exploatační zdroje této suroviny jsou vzdáleny zhruba 45 km od místa nálezu.

Na základě dosavadního poznání o paleolitickém osídlení mikroregionu povodí řeky Želetavky můžeme datovat získané artefakty s určitou rezervou do pozdního paleolitu. Z tohoto období jsou nám v rámci sledovaného území známy i další ojedinělé nálezy paleolitické industrie. Ze samotných Kojatic pochází již starší nález bíle patinovaného úštěpu z mladého či pozdního paleolitu, který nalezl L. Meduna SZ od obce směrem k Velkému Újezdu (Košťurík a kol. 1986, 197). Malá stanice pozdního paleolitu se nacházela v trati „Sedliště“ u Mladoňovic (Košťurík a kol. 1986, 52; Vokáč 2003, 207; Moník 2005, 85–86). Drobná patinovaná čepelka, pravděpodobně pozdně paleolitického stáří, byla nalezena v trati „Dubina“ u Dešova (Obšusta 1999 245–246). Jedná se rovněž o výrazné návrší, vzdálené jen 3 km J od popisované polohy. Další ojedinělé nálezy rámcově datované do mladého až pozdního paleolitu jsou uváděny také z katastrů obcí Třebelovice, Kdousov, Kostníky či Police (Košťurík a kol. 1986, 245, 196, 198, 227). Nově objevené artefakty se staly dalším dokladem průniku lovecko-sběračských skupin do této periferní oblasti jihozápadní Moravy.

Jaroslav Bartík

Literatura

Demek, J., Mackovčín, P. eds. 2006: *Zeměpisný lexikon ČR - Hory a nížiny*. Praha.

Košťurík, P., Kovárník, J., Měřínský, Z., Oliva, M. 1986: *Pravěk Třebíčska*, Brno–Třebíč.

Moník, M. 2005: *Pozdní paleolit na Moravě*. (rkp. diplomové práce uložené na ÚAM FF MU), Brno, Masarykova univerzita.

Obšusta, P. 1999: Dešov (okr. Třebíč). *Přehled výzkumů* 39, 245–246.

Vokáč, M. 2003: *Suroviny kamenné štípané industrie v pravěku jihozápadní Moravy*. (rkp. diplomové práce